

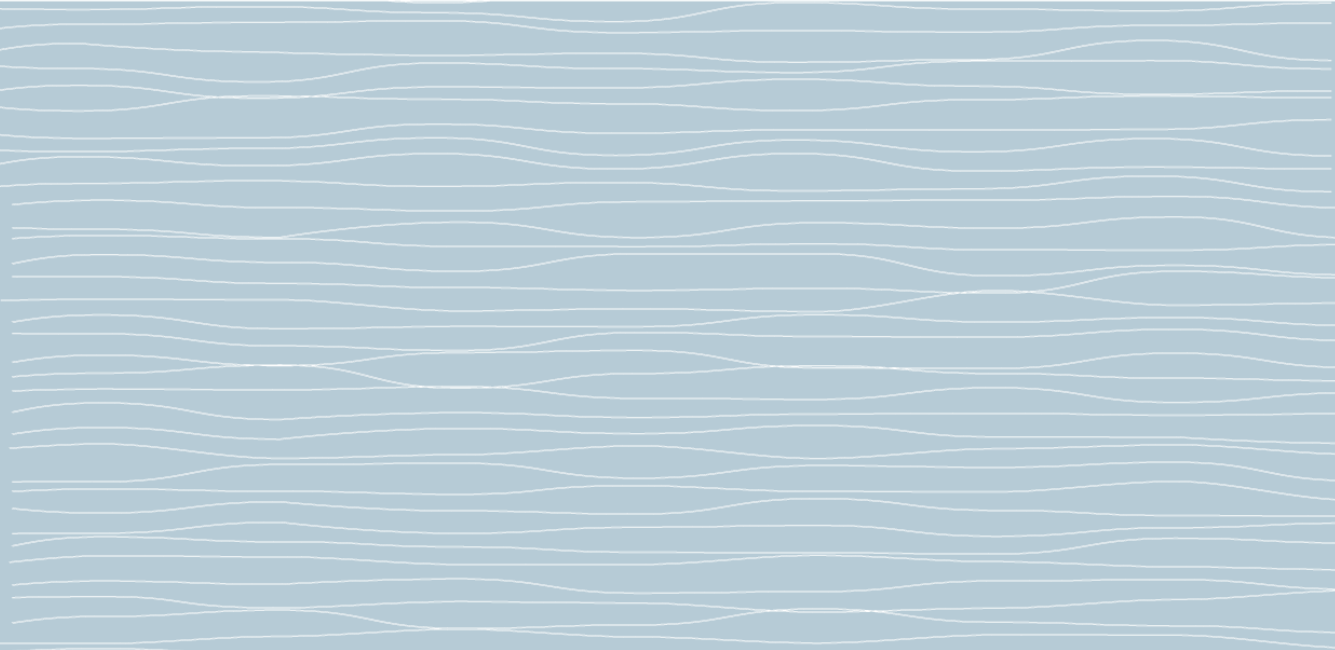
IVAR ANDERSON OCH RAGNAR SUNDÉN

HENRIK JORDAHL

SÄRTRYCK ur Magnus Henrekson, red. (2009), *IFN/UII 1939–2009*.

Sju decennier av forskning om ett näringsliv i utveckling.

Stockholm: Ekerlids.

KAPITEL 2

IVAR ANDERSON OCH RAGNAR SUNDÉN

(FEBRUARI 1939 – AUGUSTI 1941)

HENRIK JORDAHL

IVAR ANDERSON (1891–1980)

TIDNINGSMAN, POLITIKER OCH INSTITUTETS FÖRSTE CHEF

FOTO: SVENSKI PRESSFOTO AB

När IUI startade i februari 1939 blev Ivar Anderson institutets förste chef. Personalstyrkan bestod till en början av tre personer: Anderson själv, sekreteraren Ragnar Sundén och amanuensen Axel Iveroth. Enligt det arbetsprogram som Anderson var med om att ta fram skulle det nya institutet syssla med långsiktigt utredningsarbete, biträda finansärerna Industriförbundet och Arbetsgivareföreningen vid behandlingen av industripolitiska uppgifter, samt så småningom bedriva saklig upplysningsverksamhet ”för att främja de syften som motiverat organets inrättande.” Förhållandet mellan staten och näringslivet angavs som ett viktigt problemområde för institutet att uppmärksamma, men någon vetenskaplig inriktning var ännu inte aktuell.

Anderson stannade bara ett år på IUI och den tiden ägnades främst åt riksdagsbehandlingen av olika skattefrågor och till att lämna underlag till hur näringslivet skulle ställa sig till den socialdemokratiska regeringens samarbetsinbiter. Efter krigsutbrottet i september 1939 fick resurserna i stället koncentreras på att i remissvar och utredningar försöka fastställa landets resursbehov och försörjningskapacitet. Kriget förändrade också förutsättningarna för norrlandsutredningen, ett väldigt arbete som Anderson hade initierat våren 1939 och som kom att löpa ända fram till 1948. Den norrländska skogsnäringen hade lönsamhetsproblem i form av stigande råvarukostnader och de nödvändiga rationaliseringarna riskerade att slå hårt mot Sveriges socialt mest utsatta landsända. Liksom vid senare näringslivskriser hängde statliga interventioner i luften.

IUI:s förste chef föddes 1891 i Kalmar där fadern Axel drev och ägde Kalmar Bayerska Bryggeri. Utbildningsbanan gick från studentexamen i Kalmar 1909 och vidare till Uppsala universitet där Ivar Anderson tog en fil.kand. i litteraturhistoria, nordiska språk och statsvetenskap 1911; en fil.lic. i statsvetenskap 1913; och blev fil.dr i samma ämne i maj 1917. Doktorsavhandlingen färdigställdes under en intensiv tjänstledighet från arbetet som politisk journalist på Stockholms Dagblad och behandlade de inrikespolitiska problemen under Karl XIV Johans tid: *Oppositionen och ministeransvarigheten. Parlamentariska strömningar i svensk politik 1809–40*. Bland senare skrifter märks *Arvid Lindman och hans tid* (1956), *Svenska Dagbladets historia* (1–2, 1960–65), *Otto Järte – en man för sig* (1965), och memoarerna i två band: *Åsyna vittne* (1968) och *Från det nära förflutna* (1969).

Ivar Anderson gjorde sig bemärkt som publicist i högerrörelsen. Efter sin licentiatexamen i Uppsala flyttade han med sin fru Märta till Kungsholmen i Stockholm och blev medarbetare i Stockholms Dagblad. Efter det var han huvudredaktör (som det hette på den tiden) för Östgöta Correspondenten i Linköping 1917–1930. Familjen flyttade 1930 från Linköping till Norrköping då Ivar tillträdde posten som huvudredaktör för Östergötlands Dagblad. Med ekonomiskt stöd från fadern Axel kunde Ivar även bli tidningens huvudägare. När han den 1 juli 1940 lämnade IUI efter ett drygt år som chef var det för att bli huvud- och senare chefredaktör för Svenska Dagbladet, en post som han innehade till 1955. Andersson var även ordförande för Publicistklubben och TT, samt Radiotjänsts vice ordförande. Som chefredaktör för Svenska Dagbladet höll han en klar gräns mot den nazivänliga delen av den svenska högern. Under alla krigsåren försökte han även genom sina kontakter stödja den tyska motståndsrörelsen.

Ivar Anderson gjorde politisk karriär i Högerpartiet: som ledamot av andra kammaren 1925–1940 och av första kammaren 1941–1948. Att samtidigt vara tidningschef och riksdagsman var fullt möjligt på den tiden. Som riksdagsman hade han en konservativ agenda och verkade bland annat för jordbruksstöd, ett starkt försvar och nationell samling. Omkring 1930 blev han en av högerledaren Arvid Lindmans närmaste medarbetare. Efter amiralens avgång 1935 kandiderade Ivar Anderson till posten som partiordförande, men förlorade till vännen och nationalekonomiprofessorn Gösta Bagge med en rösts marginal. Därefter var han ledamot av Högerpartiets styrelse 1935–1949 och delegat vid Nationernas Förbunds generalförsamling i Genève 1936–1938.

Med sin fru Märta Elfverson fick Ivar Anderson tre söner och två döttrar. Sladdbarnet Nils Elvander blev professor i statsvetenskap i Uppsala men kom i slutet av sin karriär att orientera sig mot nationalekonomin med en specialisering mot arbetsmarknadsrelationer. I Elvanders memoarer *Minnen från sju decennier*

beskrivs Ivar som en ganska sträng och ofta frånvarande far med en stark kristen tro och ett, för den tiden, ovanligt jämställt förhållande till sin fru.

RAGNAR SUNDÉN (1907–1985)*

DIPLOMAT, GENTLEMAN OCH ORGANISATÖR

Som en av tre anställda fanns Ragnar Sundén med som sekreterare när IUI startade sin verksamhet 1939. Redan från början delegerade chefen Ivar Anderson delar av arbetsledningen till honom. Den 1 juli 1940 efterträdde Sundén vid 33 års ålder Anderson som institutets chef; först som tillförordnad och från februari 1941 som ordinarie. Liksom för Anderson varade hans chefskap endast ett drygt år, till augusti 1941.

På grund av kriget kom utredningsverksamheten inte i gång med full kraft under Sundéns chefs tid. Institutet blev snarare en resurs för Arbetsgivareföreningen och Industriförbundets deltagande i de statliga krisorgan som hade inrättats med anledning av kriget. Inga nya utredningar påbörjades men Norrlandsutredningen och Småindustriutredningen som båda hade satts i gång av Ivar Anderson fortlöpte med nödvändiga anpassningar till orostidens krav. Helt naturligt upptog beredskapsfrågorna merparten av Sundéns energi på bekostnad av institutets långsiktiga utveckling. Efter Tysklands ockupation av Danmark och Norge den 9 april 1940 var Sverige nästan helt avskuret från handel västerut. Utrikeshandeln sjönk dramatiskt och många importvaror kunde inte ersättas av inhemsk produktion.

En milstolpe under Sundéns chefskap var att institutet började ge ut tryckta publikationer. Den allra första av dem, *Vår folkförsörjning i avspärrningstider I*, utkom våren 1941 och byggde på en serie radioföredrag som IUI hade arrangerat tillsammans med Radiotjänst. I skriftens företal kan man läsa att ”det moderna kriget är icke endast en militär angelägenhet mellan de krigförande länderna, det ingriper i samhällslivets alla områden, de ekonomiska och industriella såväl som de sociala och kulturella.” Sundén bidrog själv med ett föredrag om industriella anpassningsproblem där han argumenterar för aktiva statliga ingripanden eftersom ”en anpassningsprocess, framdriven enbart med prisbildningens hjälp, skulle ske alltför långsamt och att den framförallt skulle vara förenad med så stötande sociala konsekvenser, att man inte kan reflektera över denna metod.” Sundéns

* Ett stort tack till Erik Ruist för värdefulla kommentarer och information.

efterträdare Ingvar Svennilson stod för ett av de andra föredragen. Senare på året utkom *Vår folkförsörjning i avspärrningstider II*, som byggde på samma koncept och i vilken bland andra Torsten Gårdlund, Karin Kock, Erik Lundberg och Ernst Wigforss medverkade. Dessutom publicerades den stora Norrlandsutredningens första rapport. För en norrlänning är de beskrivna politiska konflikterna lätta att känna igen: ”Säger någon, att staten hämtar årliga miljoner ur Norrbottens gruvor, så genmäler en annan, att fullgörandet av statens uppgifter i det vidsträckta Norrland kostar stora summor. Vill någon påstå, att bolagen utsugit Norrland, så hävdar den andre, att utan kapital och utan företagsamt folk hade Norrlands skogar stått outnyttjade och hundratusentals arbetstillfällen saknats.”

Ragnar Sundén hade en begränsad skolning som nationalekonom men hade erfarenhet av ekonomiska utredningar från tre år som amanuens på Finansdepartementet. Där hade han bland annat sammanställt en översikt över de 200 största aktiebolagens vinster och utdelningar för Konjunkturinstitutets räkning. Att Sundén fick arbeta tillsammans med Konjunkturinstitutets blivande chef Erik Lundberg gjorde säkert gott för hans nationalekonomiska färdigheter. Granskningen av storföretagens bokslut var något som Sundén fortsatte med under sin tid på IUI. Dessa granskningar kom sedan att fortgå årligen under hans efterträdare Ingvar Svennilson. Detsamma blev fallet för den investeringsenkät som Sundén sände ut till Industriförbundets medlemmar med frågor om fabriks- och bostadsbyggen, skyddsrumsanläggningar och maskininköp.

Sin studentexamen tog Ragnar Sundén i födelsestaden Umeå där fadern Otto var rektor. Därefter vidtog studier i huvudstaden där Ragnar genomgick Handelshögskolan 1927–1929 och tog en jur.kand. vid Stockholms Högskola 1935. Mellan ekonomi- och juridikstudierna tjänstgjorde han ett år vid svenska beskickningen i Madrid.

Från IUI gick Ragnar Sundén till Ecklesiastikdepartementet (dåtida departement för utbildning, forskning, kultur och kyrkofrågor) där han var statssekreterare under Gösta Bagge 1941–1945. Under 1940-talet hade han också en rad sakkunniguppdrag, ofta i skattefrågor. Som internationell rådgivare och expert tog han sig an finansförvaltningsproblem i Venezuela, Ecuador och Bolivia. Utanför det ekonomiska området hade han styrelseuppdrag i Svenska institutet och AB Radiotjänst, samt en del kommunala och kyrkliga förtroendeuppdrag i Saltsjöbaden.

När samlingsregeringen avgick 1945 fick Ragnar Sundén sluta som statssekreterare och gick vidare till Industriförbundet och posten som andredirektör. Han lämnade Industriförbundet 1953 för att bli vd för Jernkontoret, där han sedan blev kvar till sin pensionering. Bland medarbetarna på Jernkontoret kan nämnas Erik Ruist och Lars Vinell, båda med egna bidrag i denna volym. Erik

Ruist beskriver Ragnar Sundén som en boren diplomat, en fulländad gentleman och en god organisatör. Med åren blev Sundéns styrelseuppdrag många; bland annat efterträdde han 1976 Hugo Stenbeck som Sandviks styrelseordförande och innehade den posten till 1979.

Strax efter det att Ragnar Sundén kom till Jernkontoret bildades Kol- och stålunionen (EKSG), embryot till EG, av Västtyskland, Frankrike, Italien och Beneluxländerna. Det blev en livlig diskussion, särskilt inom stålindustrin, om Sverige borde försöka ansluta sig. Sundén ivrade för en anslutning och agerade både nationellt och internationellt för detta. När Sverige så småningom fick ett samarbetsavtal med EKSG kom Sundén att ingå i den svenska delegation som hade fortlöpande kontakt med dess Höga Myndighet.

REFERENSER TILL AVSNITTET OM IVAR ANDERSON

- Albert Bonniers förlag (1942), "Anderson, Axel Ivar". I *Svenska män och kvinnor*, band 1, s. 87–88. Stockholm: Albert Bonniers förlag.
- Anderson, Ivar (1917), *Oppositionen och ministeransvarigheten: parlamentariska strömningar i svensk politik 1809–1840*. Doktorsavhandling, Uppsala universitet.
- Anderson, Ivar (1956), *Arvid Lindman och hans tid*. Stockholm: Norstedt.
- Anderson, Ivar (1960), *Svenska Dagbladets historia: Del 1, 1884–1940*. Stockholm: Svenska Dagbladet.
- Anderson, Ivar (1965), *Otto Järte – en man för sig*. Stockholm: Bonnier.
- Anderson, Ivar (1968), *Åsna vittne: människor och händelser i press och politik 1914–40*. Stockholm: Norstedts.
- Anderson, Ivar (1969), *Från det nära förflutna: människor och händelser 1940–1955*. Stockholm: Norstedts.
- Anderson, Ivar och Björn Julén (1965), *Svenska Dagbladets historia: Del 2, Litteratur, konst, teater och musik i SvD 1897–1940*. Stockholm: Svenska Dagbladet.
- Bokförlaget Vem är Vem AB (1962), "Anderson, A Ivar, fil dr, fd huvudredaktör". I *Vem är Vem: Stor-Stockholm*, s. 46. Stockholm: Bokförlaget Vem är Vem AB.
- Elvander, Nils (2006), *Minnen från sju decennier*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Henriksson, Rolf (1990), *Som Edström ville – Hur IUI blev till*. Stockholm: IUI.
- Ruth, Arne (1998), "Ågandet avgör vem som har makten". *Dagens Nyheter*, 8 juli.

REFERENSER TILL AVSNITTET OM RAGNAR SUNDÉN

- Abramson, Ernst, Mauritz Bonow, Axel Granholm, Torsten Gårdlund, Karin Kock, Erik Lundh, Erik Lundberg, Åke Åkerman och Ernst Wigforss (1941), *Vår folkförsörjning i avspärningstider II*. Stockholm: IUI.
- Albert Bonniers förlag (1954), "Sundén, Otto Ragnar". I *Svenska män och kvinnor*, band 7, s. 328. Stockholm: Albert Bonniers förlag.

Alm, Gunnar , Oscar Falkman, Torsten Hèrnod, Thorsten Streyffert, Erik Upmark och Erland Waldenström (1941), *Industrien och Norrlands folkförsörjning – orienterande föredrag*. Stockholm: IUI.

Bokförlaget Vem är Vem AB (1962), "Sundén, O Ragnar, fd statssekreterare, direktör". I *Vem är Vem: Stor-Stockholm*, s. 1238. Stockholm: Bokförlaget Vem är Vem AB.

Henriksson, Rolf (1990), *Som Edström ville – Hur IUI blev till*. Stockholm: IUI.

Hèrnod, Torsten, Gunnar Hägglöf, Ivar Högbom, Vilhelm Lundvik, Ragnar Sundén, Ingvar Svennilson och Gustaf Söderlund (1941), *Vår folkförsörjning i avspärrningstider I*. Stockholm: IUI.

Ruist, Erik (2009), mejlkorrespondens, februari 2009.

FÖRFATTARPRESANTATION

Henrik Jordahl är född 1971. Han disputerade 2002 vid Uppsala universitet på avhandlingen *Essays on Voting Behavior, Labor Market Policy, and Taxation*, som bland annat innehöll empiriska studier av ekonomisk röstning i svenska riksdagsval, och utnämndes till docent vid samma lärosäte 2008. Efter en post doc-period vid Uppsala universitet rekryterades han till IFN 2006. År 2008 blev han affilierad forskare vid Institute for the Study of Labor (IZA, Bonn).

Henrik Jordahls huvudsakliga forskningsområden är offentligt finansierade tjänster, väljarbeteende, och tillit. Sedan 2007 är han ansvarig för forskningsprogrammet Tjänstesektorns ekonomi.

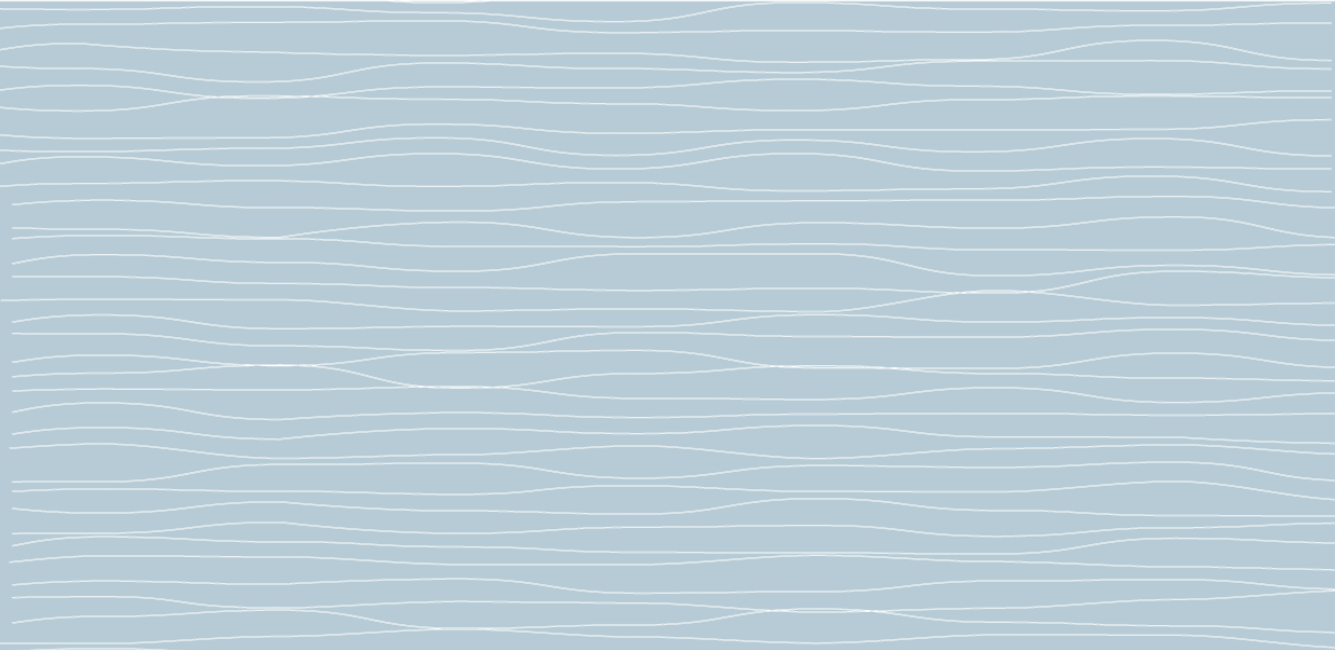
ERIK DAHMÉN OCH JONAS NORDENSON

HENRIK JORDAHL

SÄRTRYCK ur Magnus Henrekson, red. (2009), *IFN/UII 1939–2009*.

Sju decennier av forskning om ett näringsliv i utveckling.

Stockholm: Ekerlids.

KAPITEL 4

ERIK DAHMÉN OCH JONAS NORDENSON

(OKTOBER 1949 – APRIL 1953)

HENRIK JORDAHL

ERIK DAHMÉN (1916–2005)*

DEN SVENSKA EKONOMINS KASSANDRA

Erik Dahmén blev tillförordnad chef för IUI i oktober 1949 när Ingvar Svennilson åtog sig ett FN-uppdrag i Genève för en stor studie av Europas ekonomiska tillväxt (Svennilson 1954). Dahmén hade arbetat på IUI sedan 1942, men hans period som institutets ledare varade bara ett år innan Marcus Wallenberg handplockade honom till Stockholms Enskilda Bank som sin personlige rådgivare.

Det var Svennilson som på rekommendation av Erik Lindahl hade rekryterat Dahmén till IUI efter att denne skrivit licentiatavhandling i nationalekonomi för Johan Åkerman i Lund. Även doktorsavhandlingen, *Svensk industriell företagarverksamhet: kausalanalys av den industriella utvecklingen 1919–1939*, presenterades i Lund (1950) och var ett banbrytande arbete som fick stor medial uppmärksamhet. Avhandlingen var frukten av Dahmén's grundforskning vid IUI och lyfte fram mellankrigstidens industriella produktionsomvandling inom företag samt genom företagsbildning och företagsdöd. Den innehöll bland annat en 300-sidig tabellbilaga som institutets assistenter och räknebiträden hade hjälpt till med att ta fram.

Avhandlingen uppmärksammades internationellt med en positiv recension med avslutningen ”this remarkable book” signerad Alexander Gerschenkron i *Review of Economics and Statistics*. Avhandlingen blev också – förmodligen därför – översatt till engelska genom American Economic Associations försorg. Den

* Ett stort tack till Rolf Henriksson för utförliga kommentarer och detaljerad information.

utkom dock först 1970. Som chef på IUI betonade Dahmén långsiktighet, både i själva forskningsarbetet och genom en inriktning mot frågor om det industriella framåtskridandet på längre sikt.

Erik Dahmén föddes i Halmstad 1916. Fadern var lektor och modern folkskollärarinna. Med siktet inställt på att bli diplomat började Erik på juristutbildningen i Lund. Men i stället blev det ekonomi och den nyss införda examenstiteln pol.mag. (1939). Undervisningen i nationalekonomi leddes av den idérike dåvarande docenten Johan Åkerman. När Dahmén hösten 1936 tenderade tvåbetygskursen i nationalekonomi för Åkerman föreslog denne – inspirerad av Friedrich Hayeks konjunkturteori – att Dahmén skulle inrikta sig på felinvesteringar. Dahmén tog sig an detta problem, men snart mer i Joseph Schumpeters anda med entreprenören som nyckelfigur. Enligt Dahmén slutsatser är felinvesteringar lika viktiga för den långsiktiga ekonomiska utvecklingen som för de kortsiktiga konjunktursvängningarna. Därmed nådde Dahmén fram till begreppet *utvecklingsblock*, vilka uppstår när investeringar i olika branscher kompletterar varandra så att deras industriella potential kan utnyttjas till fullo. Åtminstone i Sverige har begreppet blivit bestående och används fortfarande vid klusteranalyser av investeringars långsiktiga interdependens.

Efter disputationen 1950 utsågs Dahmén till docent vid Stockholms Högskola och året därefter även vid Handelshögskolan i Stockholm. Vid Handelshögskolan blev han också 1958 professor i nationalekonomi med inriktning mot ekonomisk och social historia. Minst lika betydelsefull som den akademiska kommandohöjden blev Dahmén position som ekonomisk rådgivare åt Marcus Wallenberg på Stockholms Enskilda Bank. Eftersom Marcus Wallenberg satt ordförande i IUI:s styrelse 1950–1975 fortlöpte Dahmén inflytande över institutet även under denna period. Nu började Dahmén allt mer att inrikta sig mot penning- och kreditväsende. Boken *Kapitalbildningsproblemet: några samhällsekonomiska synpunkter* utkom 1959 och behandlar industrins finansiering utifrån begrepp som sparande, inflation och investeringskvot.

I början av 1970-talet fick Dahmén en fastare anknytning till IUI eftersom institutet under Lars Nabseths chefskap hade satt igång ett projekt för att uppdatera den empiriska analysen i Dahmén doktorsavhandling. Det blev Gunnar Du Rietz som fick äran att förvalta och förmera arvet efter Dahmén, vilket resulterade i två böcker (varav en doktorsavhandling) och en artikel i *Journal of Political Economy*. Även Gunnar Eliasson (institutets chef 1976–1994) var inspirerad av Dahmén och ansträngde sig för att hålla dennes forskningsinriktning vid liv. Annars är kanske Klas Eklund den ekonom som har hållit Dahmén högst. Eklund skrev sin licentiatavhandling på Handelshögskolan för Dahmén och publicerade 1986 det frejdiga porträttet ”Det våras för Dahmén” om sin handledare, som

då vid 70 gick i pension. Dahmén's perspektiv på den ekonomiska utvecklingen framträder också i betänkandet från den produktivitetsdelegation där Eklund i början av 1990-talet var ordförande. I en av noterna lyfts Dahmén fram som en svensk efterföljare till Schumpeter.

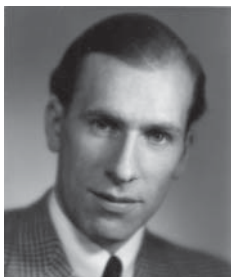
Att Dahmén, som Jan Wallander beskriver honom i denna volym, var en litterär och inte en matematisk ekonom var både en svaghet och en styrka. I takt med nationalekonomins snabba matematisering innebar detta ett krympande utrymme i internationella sammanhang. Å andra sidan fladdrade Dahmén aldrig omkring efter de skiftande teoretiska trenderna utan borrade sig tålmodigt djupare ner i de frågor som han ansåg vara avgörande för näringslivets utveckling. Mot formella makromodeller var han kritisk. Avgörande historiska och institutionella aspekter gick förlorade i de teoretiska abstraktionerna och mikrofundamenten var som regel frånvarande. Som ledamot av Vitterhetsakademien kunde Dahmén samarbeta med humanister på ett sätt som många traditionella och mer ”fyrkantiga” nationalekonomer nog hade haft svårt för.

Även som samhällsdebattör gjorde Dahmén stort väsen av sig. Han var den förste ekonomen i Sverige som slog larm om miljökostnader. Boken *Sätt pris på miljön* (1968) lyfter fram den miljöförstöring som industrialiseringen och privatbilismen gett upphov till. Dahmén förespråkade avgifter och förkastade regleringar som lösning på miljöproblemen. När detta skrivs framstår boken som utomordentligt framsynt, men när den kom ut var det få svenskar som förstod att ta den på riktigt allvar. Ett särskilt uppsving som samhällsdebattör fick Dahmén när han med stor men välriktad pessimism lyckades förutspå den strukturkris som Sveriges industri hamnade i på 1970-talet. Redan innan spådomen slog in utnämnde Gunnar Sträng, vid en budgetdebatt i Nationalekonomiska föreningen, Dahmén till den svenska ekonomins Cassandra – den Trojanska skönhet som av Apollon fick gåvan att se in i framtiden men också förbannelsen att aldrig bli trodd.

På senare år har vi fått uppleva en ny våg av Dahmén's idéer. År 1996 belönades Dahmén med Kungliga Ingenjörsvetenskapsakademiens Stora guldmedalj. Åren före och efter hans bortgång 2005 uppmärksammades den vetenskapliga gärningen i två böcker sammanställda av Dan Johansson och Nils Karlson: *Den svenska tillväxskolan* (2002) och *Erik Dahmén och det industriella företaget* (2007). Med anledning av Dahmén's 75-årsdag 1991 gav IUI ut en samlingsvolym sammanställd av Bo Carlsson och Rolf Henriksson. Samlingsvolymen beskriver och ger en bakgrund till licentiat- och doktorsavhandlingen, dokumenterar hur teserna mottogs av ekonomkåren, samt innehåller två uppsatser av Dahmén som på senare år återvänder till sina tidiga idéer. Att en sådan publikation finns till hands är viktigt – än i dag finns det goda anledningar att läsa Dahmén.

JONAS NORDENSON (1920–1976)***MED BRILJANS VIDARE TILL NÄRINGSLIVET**

FOTO: SAHNS ARBY

Den 1 januari 1951 efterträdde Jonas Nordenson Erik Dahmén som tillförordnad chef för IUI. Nordenson var 31 år gammal och hade arbetat på institutet sedan 1948. Den 1 oktober 1951 blev han ordinarie chef (direktör) efter det att Ingvar Svennilson i september blivit kallad till Lars Hiertas professur i nationalekonomi med finansvetenskap vid Stockholms Högskola. Nordenson gjorde en viktig arbetsinsats i en särskilt tillkallad utredningsgrupp för den andra långtidsutredningen 1950–1951. IUI var från början djupt involverat i långtidsutredningarna och Ingvar Svennilson hade tidigare lett arbetet med den första av dem (Åberg 2009). Nordenson var därefter ledamot av det gemensamma utskottet för nordiskt ekonomiskt samarbete, nationalbudgetdelegationen, tulltaxekommittén samt jordbrukspriskommittén. Han satt även ordförande i en kommitté tillsatt av OEEC (nuvarande OECD) med uppgift att studera finansieringen av de omfattande investeringar som förutsågs i Marshallhjälpens kölvatten.

Efter två år som chef gick Nordenson vidare till näringslivet. Hans efterträdare Jan Wallander beskriver honom som den mest briljanta person som han träffat. En annan av medarbetarna vid IUI, Willem Pepler, beskriver Nordenson som en eminent begåvning, en utomordentlig ledare och en stimulerande chef.

Direkt efter studentexamen på Södra Latin i Stockholm 1938 skyndade Nordenson vidare till Uppsala universitet. Han var aktiv i studentkåren och tog en pol.mag. 1946 och en fil.lic. 1948. Under studieåren blev han även reservofficer (löjtnant i pansartrupperna). I flera beskrivningar framstår den unge Nordenson som intelligent och brådmogen. Bland hans vänner fanns professorerna Erik Lundberg och Ingvar Svennilson. För en fortsatt vetenskaplig karriär tycks Nordenson dock ha varit alltför självkritisk och rastlös. Höga krav från fadern Harald (som var docent, industriledare och riksdagsledamot) var nog en hämmande faktor. Även modern Clare hade en hög ställning i samhället som ordförande för svenska Röda korset.

Sedan Nordenson lämnat IUI 1953 verkade han de följande tio åren i Grängesbergskoncernen där LKAB ännu ingick. Koncernchefen Erland Waldenström hade varit nära knuten till IUI 1942–1946 och skulle dessutom återkomma som institutets styrelseordförande på 1970-talet (Douhan 2009). Nordensons bidrag

* Ett stort tack till Erik Ruist för information.

blev det långsiktiga tänkandet kring marknadsutveckling och marknadsbedömning. Som försäljningschef förutsåg han tidigt den kommande omstruktureringen mot högvärdiga malmer och mer förädlade produkter. När LKAB blev helt förstatligt 1957 blev Nordenson chef för det nya företaget AB Malmexport med ansvar för malmförsäljningen från både Gränges och LKAB.

År 1963 blev Jonas Nordenson chef för Sveriges Allmänna Exportförening. Han omvandlade den traditionstyngda föreningen till en modern serviceinriktad organisation innan dess uppgifter vid 1960-talets slut övertogs av staten. Vid denna tidpunkt blev Nordenson chef för Svenska Bankföreningen, en post han stannade på fram till sin hastiga bortgång 1976, orsakad av en blodkärlsbristning i samband med en trivial förkylning.

Nordenson hann 1962–63 med en kort sejour i riksdagen för Högerpartiet, på faderns gamla plats i första kammaren. Samtidigt var han Nationalekonomiska föreningens vice ordförande (1962–65) och innehade en rad styrelseuppdrag, bland annat för Sida.

Till Nordensons intressen hörde konst, teater och musik. Han satt i Kungliga Operans styrelse och var ordförande för Drottningholmsteaterns vänner. Han trivdes också på sjön. Den egna segelbåten tycks ha varit en tillflyktsort från en på många sätt orolig och krävande tillvaro.

REFERENSER TILL AVSNITTET OM ERIK DAHMÉN

- Bokförlaget Vem är Vem AB (1962), "Dahmén, Erik V H, professor". I *Vem är Vem: Stor-Stockholm*, s. 275. Stockholm: Bokförlaget Vem är Vem AB.
- Carlsson, Bo och Rolf Henriksson (1991), *Development Blocks and Industrial Transformation: The Dahménian Approach to Economic Development*. Stockholm: IUI.
- Dahmén, Erik (1950), *Svensk industriell företagarverksamhet: kausalanalys av den industriella utvecklingen 1919–1939*. Stockholm: IUI.
- Dahmén, Erik (1959), *Kapitalbildningsproblemet: några samhällsekonomiska synpunkter*. Stockholm: IUI.
- Dahmén, Erik (1968), *Sätt pris på miljön: samhällsekonomiska argument i miljöpolitiken*. Stockholm: SNS.
- Dahmén, Erik (1970), *Entrepreneurial Activity and the Development of Swedish Industry, 1919–1939*. Översatt av Axel Leijonhufvud på uppdrag av American Economic Association. American Economic Association translation series. Homewood, IL: Richard D. Irwin.
- Du Rietz, Gunnar (1975), *Etablering, nedläggning och industriell tillväxt i Sverige 1954–1970*. Stockholm: IUI.
- Du Rietz, Gunnar (1980), *Företagsetableringarna i Sverige under efterkrigstiden*. Stockholm: IUI.
- Eklund, Klas (1986), "Det våras för Dahmén". *Skandinaviska Enskilda Banken Kvartalskrift*, vol. 15, nr 2, 47–53.

- Gerschenkron, Alexander (1957), Recension av Dahmén (1950). *Review of Economics and Statistics*, vol. 39, nr 4, 471–476.
- Hause, John och Gunnar Du Rietz (1984), ”Entry, Industry Growth, and the Microdynamics of Industry Supply”. *Journal of Political Economy*, vol. 92, nr 4, 733–757.
- Henriksson, Rolf (2002), ”Den Dahméniska ansatsens tillkomst och dess ställning i den schumpeterianska tanketraditionen”. I Dan Johansson och Nils Karlson (red.), *Den svenska tillväxtskolan*. Stockholm: Ratio.
- Henriksson, Rolf (2009), ”Den Dahméniska ansatsen uppmärksammas”. Manuskript.
- Henriksson, Rolf (2009), mejlkorrespondens, februari 2009.
- Johansson, Dan och Nils Karlson (red.), (2002), *Den svenska tillväxtskolan*. Stockholm: Ratio.
- Karlson, Nils, Per Storm, Dan Johansson och Bengt Mölleryd (red.), (2007), *Erik Dahmén och det industriella företagandet*. Stockholm: Ratio.
- SOU 1991:82, *Drivkrafter för produktivitet och välbefinnande*. Produktivitetsdelegationens betänkande. Stockholm: Allmänna Förlaget.
- Svennilson, Ingvar (1954), *Growth and Stagnation in the European Economy*. Genève: United Nations European Commission for Europe.
- Wallander, Jan (2009), ”Mina år vid IUI”. I denna volym.

REFERENSER TILL AVSNITTET OM JONAS NORDENSON

- Bokförlaget Vem är Vem AB (1962), ”Nordenson, Jonas W, verkst direktör”. I *Vem är Vem: Stor-Stockholm*, s. 971. Stockholm: Bokförlaget Vem är Vem AB.
- Douhan, Robin (2009), ”IUI/IFN:s Ordföranden”. I denna volym.
- Ersman, Sven (1991), ”Nordenson, Jonas Wilhelm”. I *Svenskt Biografiskt Lexikon*, band 27, s. 311–313. Stockholm: Norstedts.
- Peppler, Willem (2006), *Speglingar*. Stockholm: Triangle.
- Wallander, Jan (1997), *Livet som det blev: en bankdirektör blir till*. Stockholm: Bonniers.
- Wallander, Jan (2009), ”Mina år vid IUI”. I denna volym.
- Åberg, Carl Johan (2009), ”Långtidsutredningarna – en blandekonomins spegel”. I denna volym.

FÖRFATTARPRESANTATION

Henrik Jordahl är docent i nationalekonomi och forskare vid IFN. För en fylligare presentation hänvisas till kapitel 2 i denna volym.